

Галина Василенко
кандидат філологічних наук, доцент
(Запорізький національний технічний університет)

ОБРАЗ У ПОЕТИЧНОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Образ – це первісно-чуттєве узагальнення світу, головний елемент художнього світосприймання і його об'єктивації. Виражене в ліриці переживання набуває ознак художнього образу, і цей образ-переживання стає індивідуалізованою і типовою картиною духовного світу людини.

Коли художньо-поетичний образ є об'єктом перекладознавчих студій, увага зосереджується на словесних образах або мікрообразах, які є своєрідним будівельним матеріалом поетичного твору як макрообразу. Мікрообраз – це складник поетичного тексту, тропеїчно-фігуральне висловлювання; синтагматичне і контекстне утворення, що функціонує в сукупності всіх його смислів і конотацій як єдина цілісність. Лінгвостилістичні проблеми відтворення поетичного тексту зумовлюють два типи образів: автосемантичні, смислотворчі образні мовні одиниці, тобто словесні образи, та синсемантичні, формотворчі елементи, в основі яких композиційні, ритміко-інтонаційні та евфонічні особливості організації поетичного мовлення.

Поетичний образ існує як у матеріальній площині, що має форму тексту, так і в ідеальній, що відбивається в уявленнях, асоціаціях і смислах, породжених після засвоєння тексту. Метаобраз – це образ, що виникає поза текстом чи твором, це те, що не відображено в тексті, але виражено ним.

Образ є засобом і формою втілення концепту, оскільки образи виступають субстратом, через який передаються смисли, знання чи уявлення. У перекладознавчому дослідженні відображеного в поезії образу країни і її культури застосовується типологічна класифікація, за якою виокремлюються об'єктний, суб'єктний та виражальний рівні образу. Втілення ціннісних домінант етнокультури в образній системі поетичного перекладу можливо дослідити на цих трьох образних рівнях.

Органічне входження поетичного образу в мову і культуру перекладу залежить від передачі домінантних властивостей ліричного жанру і балансу між прагматичною адаптацією і функціональною еквівалентністю віршових форм. Критерієм адекватності поетичного перекладу виступає поетична модель – єдність змісту і структури вірша. У зіставленні творів ліричного жанру застосовується функціонально-семіотична модель перекладу, яка передбачає визначення перекладачем домінанти конкретного твору і відтворення концептуального змісту в його естетичній організації.

Картина світу є складною системою образів, які відображають дійсність у колективній свідомості. Література – невідривна частина цілісності культури, її не можна вивчати поза цілісністю контексту культури. Художній образ є знаряддям впливу на духовну природу людства, бо йому притаманна здатність до вищої, ніж у поняття, концентрації інформації, що забезпечує подолання порогу сприйняття й отримання нелінійного ефекту. Це досягається завдяки таким синергетичним властивостям образу: визначеність, асиміляція, цілісність, конкретність і лаконізм, що сприяють «вживанню» образу в іншомовне середовище, не порушуючи своєї ідентичності [2, с. 189].

Жанром, що найвиразніше відображає картину світу певного етносу, є лірика. Так, українська лірика та її англomовні переклади є художньою інтерпретацією прагнень, уявлень, цінностей і переживань людей української культури, тобто художньою рефлексією культурного концепту *Україна*.

Мова здатна відображати не лише свою власну модель світу, але й чужу і служить посередником при переході з одного коду моделі світу на інший і уможливорює в такий спосіб передачу міфологічної інформації. Образна, метафорична думка виявляється тісно пов'язаною з основною функцією міфологічного мислення [5, с. 32].

Спільним для вихідної і цільової культур є міф світотворення, особливим – міф світотворення певного етносу. Міф у основі творення образу України, архетипи колективної свідомості, народні символи є своєрідною матрицею української мовної картини світу. Переклади української поезії несуть інше

світосприймання, інший образ світу й естетику і виступають засобом і формою реалізації пізнавальних і комунікативних потреб цільової культури.

Цікавим досвідом поширення української поезії в англomовному світі є діяльність Ярої мистецької групи в Нью-Йорку під керівництвом Вірляни Ткач, котра використовує українські поетичні тексти і виконує власні переклади для двомовних театральних постановок. В українських літературних текстах, адаптованих англійською, виявляється близьке й зрозуміле для людей віддаленої від української культурної орієнтації. Синтез двох картин світу виявляється в синергетичному характері мистецького експерименту, коли те саме явище належить водночас українській і американській культурам [3, с. 74].

З точки зору лінгвосинергетики, під час тривалої взаємодії несиметричних між собою динамічних систем відбувається напрацювання проміжної адаптивної системи, амфісиметричної відносно кожної з симетризованих нею систем [1, с. 218]. Логічним, отже, буде припущення, що художні переклади в аспекті міжкультурної комунікації є саме такими адаптивними амфісиметричними системами. Мова забезпечує підстроювання двох по-різному налаштованих інстанцій, двох типів свідомості в процесі комунікації, утворенням амфісиметричної структури. При синхронізації двох типів свідомості мовне висловлювання набуває складної інтерпольованої дії, оскільки воно узгоджує і процес спілкування двох типів свідомості, і образи ситуацій, з якими нерівномірно обізнані комуніканти [1, с. 196].

Опис чужої моделі світу може мати неточно відбиті акценти, з мимовільною орієнтацією на своє, що майже завжди відбувається при перекладі. Однак, неминучі втрати і зміни жодним чином не применшують значущості й ефективності перекладу як такого. Переклад виконує важливу когнітивну функцію, оскільки виступає універсальним способом контактування культур, спілкування між людьми, способом, який при відображенні чужого дозволяє висвітлити своє, іноді зовсім несподіване [5, с. 37].

Так, при відтворенні елементів образу в англomовних перекладах української лірики нерідко висвітлюються особливості українського світогляду,

характеру і природного середовища, що часто буває непомітним і звичним для представників вихідної культури. Змінна динаміка образу дає змогу побачити й відчувати, як у дискурсі перекладу стерті метафори набувають нової сили звучання, стилістично нейтральні означення трансформуються в естетично вишукані форми, проявляються приховані грані мікрообразних малюнків і людських емоцій, а, отже, вивчення перекладів вітчизняної лірики може бути своєрідним способом самопізнання. Актуальними на разі є слова О. Потебні про те, що поетичний образ дарує не лише естетичну насолоду, а є одним із засобів пізнання, що вимагає певного нагляду, старання, зусилля [4, с. 250].

Отже, образ у поетичному перекладі є амфісиметричним утворенням, що досягається завдяки креативно-адаптивним властивостям дискурсу. Поетичний образ виступає своєрідною формою зближення і гармонізації світів вихідної і цільової культур, свого роду художнім синтезом двох мовних картин світу в аспекті міжкультурної комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борботько В. Г. Принципы формирования дискурса: От психолингвистики к лингвосинергетике / Борботько В. Г. – М.: КомКнига, 2006. – 288 с.
2. Голицын Г. А. Образ как концентратор информации / Г. А. Голицын // Синергетическая парадигма. Нелинейное мышление в науке и искусстве. – М.: Прогресс - Традиция, 2002. – с.183 – 190.
3. Лучук О. Поезія – переклад – дійство: портрет Ярої мистецької групи / Ольга Лучук // Слово і Час. – 2001. – № 9. – С. 67 – 74.
4. Потебня О. О. Эстетика і поетика слова: [зб. / упоряд., вступ. ст. і прим. І. В. Іваньо] / Потебня О. О. – К.: Мистецтво, 1985. – 302 с.
5. Цивьян Т. В. Модель мира и её лингвистические основы / Цивьян Т. В. – М.: Комкнига, 2006. – 280 с.